

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ

MAURICE LAGRANGE

της 30ής Απριλίου 1964*

*Κύριε Πρόεδρε,
Κύριοι δικαστές,*

Με απόφαση της 29ης Μαΐου 1963, το Tribunal d'arrondissement του Λουξεμβούργου (ποινικό τμήμα) σας ζητεί να προβείτε προδικαστικά στην ερμηνεία των Ευρωπαϊκών Συνθηκών (παραθέτω επί λέξει) «στα επισημαινόμενα σημεία και διατάξεις, καθώς και κάθε άλλης τυχόν διατάξεως, για να προσδιοριστεί η διάρκεια των συνόδων των συνελεύσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και να λυθεί έτσι το ζήτημα της κοινοβουλευτικής ασυλίας των κατηγορουμένων κατά την 6η Νοεμβρίου 1962».

Ενθυμείσθε, πράγματι, ότι δύο μέλη της Βουλής του Μεγάλου Δουκάτου, που είναι επίσης μέλη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, επικαλέσθηκαν την κοινοβουλευτική τους ασυλία υπό τη διπλή αυτή ιδιότητα για να κηρυχθεί απαράδεκτη η έγκληση που ασκήθηκε εναντίον τους για δυσφήμιση και εξύβριση διά του τύπου. Ύστερα από μια αρκετά περίπλοκη διαδικασία, οι κατηγορούμενοι κλητεύθηκαν στις 6 Νοεμβρίου 1962, δηλαδή κατά τις λίγες ώρες του έτους που η Βουλή του Λουξεμβούργου δεν βρισκόταν σε σύνοδο: πράγματι, η Βουλή αυτή η οποία άνοιξε στις 7 Νοεμβρίου 1961, έκλεισε από 5 Νοεμβρίου 1962 με υπουργική απόφαση της 29ης Οκτωβρίου 1962, ενώ η νέα κανονική σύνοδος έπρεπε να αρχίσει

την πρώτη Τρίτη μετά τις 3 Νοεμβρίου, δηλαδή την 6η Νοεμβρίου στις 3 το απόγευμα! Κατόπιν αυτού, δεν απελάμβαναν πλέον ασυλίας οι κατηγορούμενοι στην εσωτερική έννομη τάξη, αλλά το ζήτημα παρέμενε όσον αφορά την ιδιότητα των κατηγορουμένων ως μελών του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου.

Σχετικά, το παραπέμπον δικαστήριο είχε αμφιβολίες για το αν το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο τελούσε σε σύνοδο, τακτική ή έκτακτη, κατά την 6η Νοεμβρίου 1962, αμφιβολίες που προκύπτουν κυρίως από την ασάφεια των διατάξεων των συνθηκών που αναφέρονται στη διάρκεια των συνόδων. Το ζήτημα αυτό έπρεπε επομένως να διευκρινισθεί, δεδομένου ότι, κατά το γράμμα του άρθρου 9 καθενός από τα τρία Πρωτόκολλα περί των Προνομιών και Ασυλιών, μόνον «κατά τη διάρκεια των συνόδων της συνελεύσεως» τα μέλη του απολαύουν(...) «επί του εθνικού τους εδάφους, των ασυλιών που αναγνωρίζονται στα μέλη του Κοινοβουλίου της χώρας τους». Για τον λόγο αυτό, κρίνοντας ότι του ήταν αναγκαία προδικαστική απόφαση του Δικαστηρίου για να εκδώσει την απόφασή του και κάνοντας χρήση της ευχέρειας που του παρέχουν τα άρθρα 177, δεύτερη παράγραφος, και 150, δεύτερη παράγραφος, των Συνθηκών ΕΟΚ και Euratom, το εν λόγω δικαστήριο (παραθέτω το διατακτικό της αποφάσεως) «παραπέμπει τους διαδίκους ενώπιον του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων για να ερμηνευθούν από το Δικαστή-

* Γλώσσα του πρωτοτύπου: η γαλλική.

ριο αυτό οι συνθήκες που επικαλούνται οι κατηγορούμενοι, δηλαδή στα επισημαινόμενα σημεία και διατάξεις, και κάθε άλλη τυχόν διάταξη, για να προσδιοριστεί η διάρκεια των συνόδων των συνελεύσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και να λυθεί έτσι το ζήτημα της κοινοβουλευτικής ασυλίας των κατηγορουμένων κατά την 6η Νοεμβρίου 1962».

ται σε ζήτημα σχετικά με την ερμηνεία της Συνθήκης ή με το κύρος ή την ερμηνεία πράξεως των κοινοτικών οργάνων· εδώ πρόκειται για αφηρημένη ερμηνεία, διότι το Δικαστήριο δεν μπορεί σε καμιά περίπτωση να υποκαταστήσει τον εθνικό δικαστή για να λύσει τη διαφορά την οποία πρέπει αυτός να εκδικάσει.

I — Καταρχήν πρέπει να λυθούν διάφορα ζητήματα διαδικασίας και αρμοδιότητας.

A. Το πρώτο ζήτημα αφορά το κύρος της υποβολής του θέματος ενώπιον του Δικαστηρίου. Όπως παρατηρήσατε, πράγματι, το λουξεμβουργιανό δικαστήριο «παραπέμπει τους διαδίκους ενώπιον του Δικαστηρίου», ενώ θα έπρεπε να παραπέμψει αυτό το ίδιο την υπόθεση ενώπιον του Δικαστηρίου. Σχετικά, όμως, δεν υφίσταται δυσχέρεια: το Δικαστήριο επελήφθη της υποθέσεως στην πραγματικότητα με την ευθεία διαβίβαση από τον προϊστάμενο γραμματέα του παραπέμποντος δικαστηρίου προς τον γραμματέα του Δικαστηρίου και όχι από τους διαδίκους· επομένως το Δικαστήριο επελήφθη κανονικά της προκειμένης υποθέσεως.

B. Το δεύτερο πρόβλημα αφορά το αντικείμενο των υποβληθέντων ερωτημάτων. Το σημείο αυτό είναι πιο λεπτό γιατί αφορά ευθέως την αρμοδιότητα του Δικαστηρίου. Η αρμοδιότητα αυτή έχει, πράγματι, διπλό περιορισμό:

1. Ένας περιορισμός προκύπτει από το άρθρο 177: πρέπει το ερώτημα να αναφέρε-

2. Περιορισμός που προκύπτει από το τεθέν ερώτημα: το Δικαστήριο δεν μπορεί παρά να απαντήσει σε αυτό το ερώτημα, όχι δε σε άλλα, χωρίς άλλωστε να μπορεί να γίνει κριτής της σκοπιμότητας ή της κρισιμότητας του ζητήματος για την λύση της διαφοράς στην κύρια δίκη.

Καταρχάς, τι ακριβώς ζητεί το δικαστήριο; Αν περιοριστεί κανείς στο διατακτικό της αποφάσεως, παρατηρεί ότι το δικαστήριο δεν μνημονεύει τις διατάξεις των οποίων ζητεί την ερμηνεία και δεν προσδιορίζει την φύση των ερμηνευτικών δυσχερειών στις οποίες προσέκρουσε. Πάντως, αν αναχθεί κανείς στο σκεπτικό βλέπει καθαρά ότι το δικαστήριο επιθυμεί να διαφωτιστεί επί του προβλήματος της διαρκείας των συνόδων του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, κατά το μέτρο που το πρόβλημα αυτό κυριαρχεί στη λύση της διαφοράς για το θέμα της υπάρξεως ασυλίας κατά την 6η Νοεμβρίου 1962 και ότι η αμφιβολία του σχετίζεται με την ερμηνεία του άρθρου 22 της Συνθήκης ΕΚΑΧ και των άρθρων 139 της Συνθήκης ΕΟΚ και 109 της Συνθήκης Euratom, διατάξεων ρητά αναφερομένων στο σκεπτικό της αποφάσεως. Έτσι, αρκεί να αναγνώσει κανείς τα άρθρα αυτά για να διαπιστώσει ότι η έλλειψη συμφωνίας μεταξύ τους αφενός και αφετέρου η έλλειψη στις Συνθήκες της Ρώμης κάθε διατάξεως που αφορά τη λήξη της τακτικής συνόδου προκαλούν ερμηνευτικές δυσχέρειες στο θέμα της διαρκείας

των συνόδων, δυσχέρειες που υπάγονται στην αρμοδιότητα του Δικαστηρίου. Όσον αφορά το Δικαστήριο αυτό, σας υπενθύμισαν κατά την προφορική διαδικασία, ότι δεν δίστασε ποτέ να κάμει την αναγκαία προσπάθεια για να ανεύρει από τα ερωτήματα που του θέτει το παραπέμπον δικαστήριο εκείνα που σχετίζονται με τη δική του αρμοδιότητα ερμηνείας. Η προσπάθεια αυτή δεν φαίνεται σημαντική στην προκειμένη περίπτωση όσον αφορά τις Συνθήκες.

Εντούτοις, η ερμηνεία των διατάξεων των Συνθηκών που αναφέρονται στην απόφαση δεν θα επιτρέψει, αυτή και μόνο, στο παραπέμπον δικαστήριο να λύσει τη διαφορά. Χρειάζεται, επιπλέον, να ληφθεί υπόψη ο εσωτερικός κανονισμός του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, που καταρτίστηκε κατ'εφαρμογή του άρθρου 25 της Συνθήκης ΕΚΑΧ και των άρθρων 142 της Συνθήκης ΕΟΚ και 112 της Συνθήκης Euratom, κανονισμός ο οποίος περιλαμβάνει διατάξεις για τις συνόδους του Κοινοβουλίου. Έτσι, και αυτές επίσης οι διατάξεις προκαλούν ζητήματα που αναφέρονται στην ερμηνεία τους, ακόμη δε και στην εκτίμηση του κύρους τους σε σχέση με τις συνθήκες: όλα τα ζητήματα αυτά υπάγονται επίσης στην αρμοδιότητα του Δικαστηρίου δυνάμει του άρθρου 177 της Συνθήκης ΕΟΚ και του άρθρου 150 της Συνθήκης Euratom. Μολονότι η απόφαση δεν περιέχει ρητή αίτηση ερμηνείας επί των σημείων αυτών, φρονώ ότι το Δικαστήριο πρέπει επίσης να κρίνει επί αυτού του θέματος. Νομίζω άλλωστε ότι ανταποκρίνομαι έτσι στην επιθυμία του παραπέμποντος δικαστηρίου που ζητεί ερμηνεία όχι μόνο των «διατάξεων που επισημάνθηκαν», αλλά και «κάθε άλλης διατάξεως» που μπορεί να το βοηθήσει στην επίλυση του επίδικου ζητήματος.

Γ. Τρίτο πρόβλημα: Είναι αρμόδιο το Δικαστήριο να κρίνει προδικαστικά επί των

ερωτημάτων που του τέθηκαν καθόσον αφορούν την ερμηνεία της Συνθήκης ΕΚΑΧ;

Μολονότι η Συνθήκη του Παρισιού δεν θέσπισε διαδικασία παραπομπής ενώπιον του Δικαστηρίου, όπως έπραξαν οι Συνθήκες της Ρώμης, μια τολμηρή στην κυριολεξία της ερμηνεία, υποστηρίξιμη όμως κατά τη γνώμη μου, του άρθρου 31 της Συνθήκης αυτής μπορεί να οδηγήσει στο να γίνει δεκτό ότι το άρθρο αυτό περιλαμβάνει γενική απονομή, αν μη αποκλειστική, αρμοδιότητας στο Δικαστήριο όσον αφορά την ερμηνεία της Συνθήκης και των εκτελεστικών διατάξεων και επιτρέπει κατά συνέπεια, αν όχι απαιτεί, την παραπομπή στο Δικαστήριο με προδικαστική απόφαση των ζητημάτων αυτών όταν εγείρονται ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων.

Εντούτοις, δεν είναι αναγκαίο στην προκειμένη περίπτωση να λάβουμε θέση επί του λεπτού αυτού ζητήματος. Πράγματι, οι διατάξεις του άρθρου 22 της Συνθήκης ΕΚΑΧ είναι απολύτως σαφείς και δεν έχουν ανάγκη ερμηνείας. Οι δυσχέρειες ανακύπτουν στις Συνθήκες της Ρώμης και στον εσωτερικό κανονισμό του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου: πράγματι, το πρόβλημα της σύγχρονης εφαρμογής σε ένα κοινό όργανο αποκλινουσών διατάξεων των Συνθηκών του Παρισιού και της Ρώμης αφορά αποκλειστικά την ερμηνεία αυτών των τελευταίων, δηλαδή του άρθρου 232 της Συνθήκης ΕΟΚ και της συμβάσεως περί ορισμένων κοινών οργάνων. Όσον αφορά τις «ασαφείς» διατάξεις, κατά το μέρος που ρυθμίζουν έναρξη των συνόδων χωρίς να ορίζουν τίποτε για τη λήξη τους, είναι οι διατάξεις των Συνθηκών της Ρώμης. Τέλος, όσον αφορά τον εσωτερικό κανονισμό, η αρμοδιότητα του Δικαστηρίου βρίσκεται επαρκές έρεισμα, τόσο όσον αφορά την ερμηνεία, όσο και την εκτίμηση του κύρους, στα άρθρα 177 της Συνθήκης ΕΟΚ και 150 της Συνθήκης Euratom και ασφαλώς η εκτίμηση του κύρους πρέπει ενδεχομένως να

ερευνάται τόσο έναντι της Συνθήκης ΕΚΑΧ όσο και έναντι των δύο άλλων Συνθηκών.

Δ. Τέταρτο πρόβλημα: Μήπως το τεθέν από το Tribunal d'arrondissement του Λουξεμβούργου ερώτημα κατέστη άνευ αντικειμένου από το γεγονός ότι ο εγκαλών υπέβαλε αίτηση άρσεως της ασυλίας στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, η οποία είναι ήδη εκκρεμής ενώπιον αυτού του οργάνου;

Δεν το πιστεύω. Το δικαστήριο της κυρίας υποθέσεως είναι, πράγματι, μόνος κριτής του ζητήματος αν, με το να ζητεί την άρση της ασυλίας, ο εγκαλών θα έπρεπε να λογιστεί ως εγκαταλείψας την άποψή του σύμφωνα με την οποία το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο δεν τελούσε σε σύνοδο στις 6 Νοεμβρίου 1962. Ωσαύτως το ίδιο αυτό δικαστήριο είναι κριτής της σκοπιμότητας να αναμένει, για να κρίνει επί της διώξεως, μέχρις ότου αποφασίσει αυτό το ίδιο το Κοινοβούλιο επί της άρσεως. Όσον αφορά το Δικαστήριο, οφείλει να κρίνει επί του προδικαστικού ερωτήματος του οποίου επελήφθη κανονικά και ως προς το οποίο αναγνωρίζει την αρμοδιότητά του.

Το μόνο πρόβλημα για το Δικαστήριο είναι ένα πρόβλημα σκοπιμότητας: αρμόζει να κρίνει αμέσως ή, αντιθέτως, να αναμένει την απόφαση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου; Πιστεύω, καθόσον αφορά εμένα, ότι προτιμητέα είναι η πρώτη λύση. Το παν εξαρτάται, πράγματι, από την απόφαση που θα ληφθεί. Αν η απόφαση αυτή προβεί στην άρση της ασυλίας, το ερώτημα που μας υποβλήθηκε θα πρέπει αναμφίβολα να θεωρηθεί ότι κατέστη άνευ αντικειμένου, αλλά, στην αντίθετη περίπτωση, θα μπορούσαν να ανακύψουν πάρα πολύ λεπτά ζητήματα συγκρούσεων, τόσο για το Δικαστήριο όσο και για το παραπέμπον δι-

καστήριο, ως προς την εξουσία τους έναντι της αποφάσεως του Κοινοβουλίου, συγκρούσεις για τις οποίες υπάρχει κάθε συμφέρον να προληφθούν: έτσι, δεν μπορούμε ασφαλώς να προδικάσουμε το περιεχόμενο της αποφάσεως. Και στις δυο άλλωστε περιπτώσεις το Κοινοβούλιο θα είναι υποχρεωμένο να λάβει θέση, τουλάχιστο σιωπηρά, στα ζητήματα αρχής που σας έχουν τεθεί και υφίσταται, κατόπιν τούτου, μέγιστο συμφέρον να λυθούν αυτά τα ζητήματα προηγουμένως από το Δικαστήριο.

II — Αφού εξομαλύνθηκε έτσι το πεδίο, προχωρώ στην ουσία.

Η σύμβαση περί ορισμένων κοινών οργάνων δεν επέφερε την σύμπτωση των διατάξεων που αφορούν τη Συνέλευση παρά μόνο σε ένα σημείο, δηλαδή στη σύνθεση του οργάνου, που αποτέλεσε αντικείμενο τροποποίησης του άρθρου 21 της Συνθήκης ΕΚΑΧ: καμία τροποποίηση, ειδικότερα, όσον αφορά το άρθρο 22 που μας ενδιαφέρει. Θα πρέπει, επομένως, σύμφωνα με την άποψη που συνάγεται ιδίως από το άρθρο 232 της Συνθήκης ΕΟΚ και η οποία ακολουθήθηκε μέχρι τώρα σε άλλα πεδία, παραδείγματος χάρι στο δημοσιονομικό πεδίο, να εφαρμοσθούν συγχρόνως και οι τρεις Συνθήκες: σε αυτό άλλωστε τείνει και ο εσωτερικός κανονισμός του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου.

Αν γίνει σύγκριση του άρθρου 22 της Συνθήκης ΕΚΑΧ και του άρθρου 139 της Συνθήκης ΕΟΚ¹, διαπιστώνονται καταρχάς οι εξής κοινοί κανόνες:

1 — Για περισσότερη ευκολία αφήνω στο εξής κατά μέρος τη Συνθήκη Euratom, οι διατάξεις της οποίας, όπως γνωρίζετε, είναι ταυτώσιμες με τις διατάξεις της Συνθήκης ΕΟΚ.

1. Ύπαρξη ετήσιας συνόδου: «η Συνέλευση συνέρχεται σε ετήσια σύνοδο».
2. «Αυτοδικαία σύγκληση» σε ορισμένη ημερομηνία.
3. Δυνατότητα της Συνελεύσεως να «συνέλθει σε έκτακτη σύνοδο αν το ζητήσει η πλειοψηφία των μελών της» καθώς και το Συμβούλιο, η Ανωτάτη Αρχή (για την ΕΚΑΧ) και η Επιτροπή (για την ΕΟΚ και την Euratom).
2. Συνέρχεται αυτοδικαίως τη δεύτερη Τρίτη του Μαΐου και την τρίτη Τρίτη του Οκτωβρίου και αποφασίζει κυριαρχικά για τη διάρκεια των διακοπών της συνόδου. Κατ' εξαίρεση, το διευρυνθέν προεδρείο που προβλέπεται στο άρθρο 13, μπορεί να τροποποιεί τη διάρκεια των διακοπών αυτών με αιτιολογημένη απόφαση η οποία λαμβάνεται με πλειοψηφία των μελών του δεκαπέντε τουλάχιστον ημέρες πριν από την καθορισμένη από το Κοινοβούλιο ημερομηνία επαναλήψεως της συνόδου. Η ημερομηνία αυτή δεν είναι δυνατό να μετατεθεί περισσότερο από 15 ημέρες (παράγραφος προστεθείσα με ψήφισμα του Κοινοβουλίου της 28ης Ιουνίου 1963, *Journal Officiel* της 12ης Ιουλίου 1963).

Αντιθέτως, διαπιστώνονται δύο διαφορές:

1. Διαφορετική ημερομηνία για την αυτοδικαία σύγκληση: δεύτερη Τρίτη του Μαΐου για την ΕΚΑΧ, τρίτη Τρίτη του Οκτωβρίου για τις δύο άλλες Κοινοότητες.

3. Το Κοινοβούλιο μπορεί να συγκαληθεί εκτάκτως από τον Πρόεδρό του κατόπιν αιτήσεως της πλειοψηφίας των μελών του ή κατόπιν αιτήσεως της Ανωτάτης Αρχής, μιας από τις Ευρωπαϊκές Επιτροπές ή ενός από τα Συμβούλια.»

2. Καθορισμός ημερομηνίας λήξεως της ετησίας συνόδου στην ΕΚΑΧ («η σύνοδος δεν μπορεί να παραταθεί πέραν του τέλους του οικείου οικονομικού έτους», δηλαδή της 30ής Ιουνίου)· έλλειψη οποιουδήποτε κανόνα επί του θέματος αυτού στις δύο άλλες Συνθήκες.

Το σύστημα που υιοθέτησε το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο στηρίζεται επομένως στην ύπαρξη μιας ετησίας συνόδου, η οποία δεν λήγει ποτέ (ούτε άλλωστε αναστέλλεται), αλλά «διακόπτεται» σε ημερομηνίες και για διάστημα που καθορίζει αυτό τούτο το Κοινοβούλιο και εξαιρετικά υπό ορισμένες προϋποθέσεις το «διευρυνθέν προεδρείο».

Υπό τις προϋποθέσεις αυτές το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο προέβη στη θέσπιση, με τον εσωτερικό του κανονισμό, του ακόλουθου συστήματος (άρθρο πρώτο του κανονισμού):

«1. Το Κοινοβούλιο συνέρχεται σε ετήσια σύνοδο.

Συμβιβάζεται αυτό το σύστημα με τις Συνθήκες; Εκ πρώτης όψεως θα μπορούσε κανείς να αμφιβάλει. Πράγματι, το σύστημα αυτό φαίνεται να δίδει στην «ετήσια σύνοδο» που προβλέπεται από τις Συνθήκες μόνιμο χαρακτήρα, ο οποίος είναι αντίθετος προς τις διατάξεις των Συνθηκών: το άρθρο 22 της Συνθήκης ΕΚΑΧ περικλείει ρητά την προθεσμία της ετησίας συνόδου μεταξύ δύο συγκεκριμένων ημερομηνιών· όσον αφορά δε το άρθρο 139 της Συνθήκης

ΕΟΚ, μη θεσπίζοντας ημερομηνία λήξεως της ετησίας συνόδου, θέλησε απλώς να αφήσει στην Συνέλευση την ελευθερία να καθορίζει η ίδια αυτή την ημερομηνία, να μην της επιτρέψει όμως να παραμείνει σε διαρκή σύνοδο: η έναρξη της συνόδου προϋποθέτει τη λήξη της, την οποία δεν κηρύσσει ποτέ το Κοινοβούλιο, εξάλλου δε, η διαρκής σύνοδος είναι ασυμβίβαστη με την εισαγωγή συστήματος εκτάκτων συνόδων που προβλέπεται από τις Συνθήκες.

Εντούτοις, κύριοι δικαστές, κατόπιν ωρίμου σκέψεως νομίζω ότι ο εσωτερικός κανονισμός του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου δεν είναι αντίθετος προς τις Συνθήκες στο σημείο που μας απασχολεί.

Καταρχάς, ο κανονισμός φροντίζει να διευκρινίσει ότι το Κοινοβούλιο «συνέρχεται αυτοδικαίως τη δεύτερη Τρίτη του Μαΐου και την τρίτη Τρίτη του Οκτωβρίου», σύμφωνα με τις διατάξεις των Συνθηκών. Είναι αληθές ότι δεν διατυπώνει κανόνα όσον αφορά τη λήξη της συνόδου. Αλλά θα πρέπει να παρατηρηθεί ότι οι ίδιες οι Συνθήκες δεν ομιλούν για «λήξη» (ούτε άλλωστε για «έναρξη»), δεν είναι δε έργο του Κοινοβουλίου να νομοθετήσει επί του σημείου αυτού που είναι, πράγματι, συνταγματικής φύσεως. Η έναρξη του Κοινοβουλίου, η οποία υπό ορισμένες προϋποθέσεις γίνεται με πανηγυρική πράξη του αρχηγού του κράτους, ιδίως στα μοναρχικά καθεστώτα, αντίκειται γενικά στον κανόνα της «αυτοδικαίας συγκλήσεως», που αποτελεί προνομία κυριαρχίας αναγνωριζομένης στο Κοινοβούλιο. Όσον αφορά την «λήξη», πρόκειται επίσης για συνταγματική προνομία, αναγνωριζομένη συχνά την εκτελεστική εξουσία: έτσι είχε το πράγμα στο γαλλικό Σύνταγμα του 1875· αυτό συμβαίνει ακόμη με το Σύνταγμα του Λουξεμβούργου, για να περιορισθώ στα δύο αυτά παραδείγματα.

Οι Ευρωπαϊκές Συνθήκες, οι οποίες, παρά τις αναλογίες, δεν έχουν πάντως τον χαρακτήρα Συντάγματος, υπό την πλήρη έννοια αυτού του όρου, δεν είχαν ανάγκη να λάβουν υπόψη τους τέτοιες σκέψεις. Τους αρκούσε να καθορίσουν υπό ποιες προϋποθέσεις θα συνήρχετο και θα διαλυόταν η Κοινοβουλευτική Συνέλευση. Σχετικά, όπως είδαμε, είναι αναμφίβολο ότι θέλησαν να αποκλείσουν ένα σύστημα διαρκών συνόδων, δηλαδή ένα σύστημα στο οποίο η Συνέλευση θα ήταν σε διαρκή «συνεδρίαση». Διαμορφώνοντας ένα σύστημα που προβλέπει «διακοπές» της συνόδου, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο συμμορφώθηκε προς τον κανόνα αυτό.

Δεν μπορούν να εξομοιωθούν αυτές οι περίοδοι κατά τις οποίες έχει «διακοπή» η σύνοδος με ορισμένες εθνικές πρακτικές που επιτρέπουν σε μια κοινοβουλευτική Συνέλευση να αναστέλλει τη σύνοδο μέσω αδείας ή απλούστερα επιφορτίζοντας τον Πρόεδρό της να την συγκαλέσει σε μεταγενέστερη ημερομηνία: στην περίπτωση αυτή, η αναστολή των εργασιών της Συνελεύσεως δεν διαφέρει καθόλου από τον καθορισμό της ημερομηνίας της επομένης συνεδριάσεως εντός μιας συνόδου, όπου απλώς η ημερομηνία μετατίθεται.

Εδώ, η περίπτωση είναι τελείως διαφορετική: αυτή η ίδια η σύνοδος «διακόπτεται», επομένως, καθόλο το διάστημα των διακοπών η Συνέλευση όχι μόνον δεν συνεδριάζει, αλλά δεν τελεί σε σύνοδο. Αφετέρου — και εδώ συναντούμε την ουσιαδή διαφορά με τα παραδείγματα εσωτερικού δικαίου στα οποία αναφέρθηκα —, η πρακτική αυτή δεν προσκρούει σε καμιά συνταγματική αρχή: ενώ σύμφωνα με το εσωτερικό συνταγματικό δίκαιο η διαδικασία που θα επέτρεπε στη Συνέλευση να καθορίζει αυτή η ίδια τη διάρκεια των συνόδων της, υπό το πρόσχημα των «διακοπών»

τους (και επομένως της επαναλήψεώς τους) κατά το δοκούν, μπορούσε να αποτελέσει μέσο παραβίασεως των συνταγματικών κανόνων σχετικά με την διάρκεια των συνόδων και παραδείγματος χάρη των προνομίων των οποίων απολαύει η εκτελεστική εξουσία επί του θέματος αυτού, δεν μπορεί να συμβεί το ίδιο με τις Ευρωπαϊκές Συνθήκες. Πράγματι, όπως είδαμε, δεν έχουμε εδώ ούτε έναρξη ούτε λήξη των συνόδων στις οποίες να επεμβαίνει άλλη εξουσία: το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο συνέρχεται αυτοδικαίως σε ορισμένες ημερομηνίες· περατώνει αυτό το ίδιο την σύνοδο και μπορεί να συνέλθει σε έκτακτη σύνοδο κατόπιν αιτήσεως της πλειοψηφίας των μελών του. Έτσι λοιπόν η διάταξη του κανονισμού δυνάμει της οποίας το Κοινοβούλιο «αποφασίζει κυριαρχικά για τη διάρκεια των διακοπών της συνόδου», η οποία είναι «η ετησία σύνοδος», αποτελεί απλώς μια πρακτική διαδικασία με την οποία η Συνέλευση επωφελείται της ευκαιρίας που βρίσκεται σε συνεδρίαση για να αποφασίσει την επανάληψη των εργασιών της σε μεταγενέστερη ημερομηνία, χωρίς να χρειάζεται να προκαλέσει, κατά τη διακοπή, τον απαιτούμενο αριθμό υπογραφών για να επιτύχει σύγκληση σε έκτακτη σύνοδο: η σύγκληση αυτή έχει ήδη αποφασισθεί με καθορισμό της ημερομηνίας της. Παρατηρώ μόνον ότι, για να είναι απολύτως σύμφωνη με τις διατάξεις των Συνθηκών, η απόφαση θα πρέπει να ληφθεί από την πλειοψηφία των μελών της Συνελεύσεως.

Επιπλέον, κύριοι δικαστές, βρίσκουμε τόσο στην πρακτική που ακολουθεί το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο όσο και στο ίδιο το κείμενο του κανονισμού μια σαφή επιβεβαίωση της διαφοράς μεταξύ των διακοπών της συνόδου και των απλών διακοπών των συνεδριάσεων. Όσον αφορά τις διατάξεις του κανονισμού, η διαφορά φαίνεται σαφώς από το άρθρο 20. Όσον αφορά την πρακτική, αν πάρομε κατά τύχη ένα από τα τεύχη των πρακτικών των συζητήσεων, παραδείγματος χάρη το τεύχος 61 (συνεδρίαση της

4ης ως την 8η Φεβρουαρίου 1963), διαβάζουμε (σ. 5) τα εξής:

«Πρόεδρος. - Αρχίζει η συνεδρίαση.

1. Επανάληψη της συνόδου.

Πρόεδρος. - Κηρύσσω την επανάληψη της συνόδου του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, που είχε διακοπεί στις 23 Νοεμβρίου 1962.»

Στη σ. 24, ο Πρόεδρος καθορίζει για την επομένη την προσεχή συνεδρίαση με την ημερησία της διάταξη και λύει τη συνεδρίαση. Την επομένη στις 15.30, περιορίζεται στην έναρξη της συνεδριάσεως και αυτό επαναλαμβάνεται τις επόμενες ημέρες μέχρι του τέλους του «κύκλου» των συνεδριάσεων (για να χρησιμοποιήσω έναν ουδέτερο όρο)· στο σημείο αυτό διαβάζουμε (σ. 230):

«7. Έγκριση των πρακτικών

Πρόεδρος. - Σύμφωνα με το άρθρο 20, παράγραφος 2, του κανονισμού, πρέπει να υποβάλω στο Κοινοβούλιο τα πρακτικά της παρούσας συνόδου που καταρτίστηκαν κατά τη διάρκεια των συζητήσεων.

Υπάρχει αντίρρηση;(...)

Εγκρίνονται τα πρακτικά.

8. Διακοπή της συνόδου.

Πρόεδρος. - Το Κοινοβούλιο εξήντησε ήδη την ημερησία του διάταξη.

Το διευρυθέν προεδρείο προτείνει τον καθορισμό της επόμενης συνεδρίασης για τη Δευτέρα 25η Μαρτίου 1963 στις 17.00.

Υπάρχει αντίρρηση;(...)

Αποφασίστηκε.

Οι προτάσεις που αφορούν την ημερησία διάταξη θα ανακοινωθούν στα μέλη του Κοινοβουλίου μόλις καταρτιστούν.

Ευχαριστώντας του συναδέλφους μου για την τέλεση καλού και ταχέος έργου υπό προϋποθέσεις μερικές φορές δυσχερείς, κηρύσσω τη διακοπή της συνόδου μέχρι τις 25 Μαρτίου 1963.

(Χειροκροτήματα)

Λύεται η συνεδρίαση.

(Η συνεδρίαση λύθηκε στις 11.30).»

Τα πάντα λοιπόν εξελίσσονται σαν να είχε το Κοινοβούλιο περισσότερες συνόδους

κατ' έτος. Σε μερικά μάλιστα πρακτικά βρίσκουμε μια τελική δήλωση του Προέδρου, ο οποίος δηλώνει επί λέξει «η επομένη σύνοδος θα γίνει» από την τάδε ημερομηνία ως την δείνα ημερομηνία (παραδείγματα: πρακτικά των συζητήσεων, αριθ. 63, σ. 44· αριθ. 66, σ. 172).

Σημειώνω, τέλος, ότι, σύμφωνα με τον κανονισμό του, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο εγκρίνει τα πρακτικά της τελευταίας συνεδριάσεως πριν διακοπεί η σύνοδος. Μερικές μάλιστα φορές τα εγκριθέντα πρακτικά είναι «της παρούσας συνόδου» (πρακτικά 61, που μόλις ανέγνωσα, και 66, σ. 172, που προαναφέρθηκαν). Έτσι, αυτή η πρακτική είναι σύμφωνη με τα συστήματα που περιλαμβάνουν περισσότερες συνόδους (Lafferrière, *Droit constitutionnel*, δεύτερη έκδοση, σ. 744). Όταν υπάρχει μόνο διακοπή της συνεδριάσεως τα πρακτικά εγκρίνονται συνήθως στην αρχή της επομένης συνεδριάσεως.

Η αλήθεια είναι ότι αυτή η ίδια η έκφραση «διακοπή της συνόδου» έχει διαφορετική σημασία ανάλογα με το αν πρόκειται για σύστημα διαρκούς συνόδου ή, όπως στις Κοινότητες, για σύστημα συνόδων, τακτικών και εκτάκτων, περιορισμένης διάρκειας: στην πρώτη περίπτωση η «διακοπή» αποτελεί απλό γεγονός, παραδείγματος χάρη, αναβολή των συνεδριάσεων για ορισμένο χρόνο· στη δεύτερη περίπτωση, αντιθέτως, η έκφραση αυτή λαμβάνει νομική έννοια: το διάλειμμα μεταξύ δύο συνόδων (Lafferrière, το ίδιο βιβλίο, σ. 992, σημείωση 1).

Όσον αφορά το επιχείρημα που προβλήθηκε κατά την προφορική διαδικασία, σύμφωνα με το οποίο οι κοινοβουλευτικές επι-

τροπές δεν μπορούν να συνέλθουν μεταξύ των συνόδων, δεν είναι κρίσιμο. Πράγματι, το παν εξαρτάται σχετικά από τα Συντάγματα: σύμφωνα με το Σύνταγμα του Λουξεμβούργου, απαγορεύονται, πράγματι, τέτοιες συνεδριάσεις των επιτροπών κατά το διάλειμμα των συνόδων. Υπό το καθεστώς του Συντάγματος του 1875, αντιθέτως, οι επιτροπές μπορούν να συνέρχονται μεταξύ των συνόδων. Ο εσωτερικός κανονισμός του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου ρυθμίζει το ζήτημα στο άρθρο 39, σύμφωνα με το οποίο «οι επιτροπές συγκαλούνται κατόπιν προσκλήσεως του προέδρου τους ή κατόπιν πρωτοβουλίας του προέδρου του Κοινοβου-

λίου, κατά τη διάρκεια ή εκτός της συνόδου».

Υπό τις περιστάσεις αυτές, κύριοι δικαστές, και χωρίς να αμφισβητώ τη νομιμότητα του εσωτερικού κανονισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, που δεν μου φαίνεται να αντίκειται στις Συνθήκες, θεωρώ ότι κατά το διάστημα της «διακοπής» της συνόδου το Κοινοβούλιο δεν τελεί σε σύνοδο, κατά την έννοια του άρθρου 9 καθενός από τα τρία Πρωτόκολλα περί των Προνομιών και Ασυλιών.

Καταλήγοντας σας προτείνω:

— να ερμηνευθεί το άρθρο 9 καθενός από τα τρία Πρωτόκολλα περί των Προνομιών και Ασυλιών υπό την έννοια ότι η «διάρκεια των συνόδων της Συνελεύσεως» δεν περιλαμβάνει την περίοδο κατά την οποία αποφασίστηκε η διακοπή της συνόδου από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο υπό τις προϋποθέσεις που προβλέπονται από το εσωτερικό του κανονισμό.